

loyal and have contributed to the utmost of their possibilities to the resistance – ja, er was ‘tribal warfare’ geweest in Atjeh, maar ‘otherwise there was nothing but loyal and fervent support against the enemy.’¹

Dit beeld had niets met de werkelijkheid gemeen.

In Australië teruggekeerd, kon van der Plas spoedig met de Haas en de zijnen spreken die eind september '42 Java hadden verlaten. ‘In het kort blijkt’, schreef hij eind januari '43 in een lange brief aan van Mook, ‘dat de plattelandsbevolking het erg slecht heeft en de Japanners niet goed gezind is, dat de *prijaji*'s hun plicht doen maar in hun hart loyaal zijn’ (hij had slechts gegevens over één *prijaji*: de *patih* van het regentschap Semarang waar de Haas hem iets over had kunnen vertellen). ‘Uit niets blijkt van deloyale nationalistes’ (hij wist niet dat dezen al in maart '42 in Batavia hadden getracht, onder Japanse supervisie een Indonesische regering te vormen), ‘behalve Soekarno, waarbij ook aan het licht kwam dat Soekarno, die een clandestiene vergadering had belegd in Semarang, met zijn vrienden tijdelijk in het gevang geworpen is’ – dat had de Haas bij geruchte vernomen (het gerucht was onjuist). ‘De houding tegenover Europeanen is niet onvriendelijk, al treedt de politie zonder aanzien des persoons ook tegen Europeanen op’ (de Haas had meegedeeld dat Europeanen extra-honds werden behandeld).

‘Zeer hard is het optreden tegen verspreiders van geruchten, welke inderdaad allerwildst zijn . . . en tegen luisterers naar de radio. Te Bandoeng zijn bij twee-en-twintig Nederlandse vrouwen de trommelvliezen doorgestoken wegens luisteren naar de radio. . . Merkwaardig is dat te Oost-Java het Europees bestuur tot april volledig in functie is gelaten, toen ter gelegenheid van een bestuursconferentie alle bestuurs- en politie-ambtenaren en ook andere Europese ambtenaren zijn gearresteerd; die beneden f 325 salaris zijn na twaalf dagen losgelaten, behalve BB en politie, later, 14 juli, zijn alle *totoks* opgepakt, terwijl de Indo's vrijwillig . . . naar Kesilir zijn opgezonden. . . De algemene toestand van onze landgenoten is zeker diep treurig en snel verslechterend.’²

Maart '43 bracht de radioberichten over de oprichting van de *Poetera*, die Soekarno, Hatta (die al bijna een jaar als Algemeen Adviseur van het Japans militair bestuur in functie was), Dewantoro en Mansoer als leiders had. Eind april wijdde van der Plas er een toespraak aan in het Indonesisch.³ ‘Zal het’, zei hij o.m.,

¹ A.v., p. 34. ² Brief, 31 jan. 1943, van van der Plas aan van Mook (ARA, Coll.-van der Plas, B 8). ³ Tekst: a.v., B 13.